

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-15>

УДК 336.7338.45

ЛОПАТОВСЬКА Оксана

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

<https://orcid.org/0000-0002-9301-3833>

БОМОК Анастасія

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто необхідність формування і використання фінансових ресурсів для необхідності ефективного функціонування сучасних підприємств. Проаналізовано потребу вітчизняних підприємств у потребі вдосконалення управління їх фінансовими ресурсами. Визначено, що існує ряд способів управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, які дають змогу підвищити ефективність використання грошових коштів. Досліджено світову практику сучасного управління грошовими потоками, яка будується на таких теоретичних моделях як модель В. Баумоля, модель Міллера – Орра, модель Б. Стоуна і метод імітаційного моделювання або статистичних випробувань.

Зазначено, що успішна реалізація напрямів оптимізації грошових потоків на підприємницькому рівні вимагає проведення відповідних заходів й у загальнодержавному масштабі. Запропоновано заходи, які сприятимуть оптимізації грошових потоків та активізації підприємництва. Особлива увага присвячена такому способу управління фінансовими ресурсами як планування. Зауважено, що світовий досвід розвинених країн доводить, що планування можна замінити прогнозуванням лише в умовах країни, в якій успішно функціонує економіка і загальний економічний стан стабільний.

Доведено, що управління фінансовими ресурсами французьких, німецьких та англійських компаній проводиться з врахуванням певних факторів впливу на формування та управління структурою фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. До таких факторів відносяться і рівень фінансового ризику, і фінансова стабільність, і податкове навантаження, і особливості фінансового менеджменту.

Зауважимо, що підприємство самостійно, залежно від середовища функціонування, стадії життєвого циклу, конкурентоспроможності на ринку здійснює вибір інструментів управління фінансовими ресурсами. Враховуючи різні підходи до управління фінансовими ресурсами, визначено, що найбільш оптимальним для України може бути досвід Японії.

Ключові слова: аналіз, фінансові ресурси, управління, джерела ресурсів, напрями використання ресурсів, структура ресурсів, прибуток, рентабельність.

POSSIBILITIES OF APPLICATION OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE PROCESS OF MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES OF DOMESTIC ENTERPRISES

LOPATOVSKA Oksana, BOMOK Anastasiya

Khmelnytskyi Cooperative Trade and Economic Institute

The article considers the need for the formation and use of financial resources for the need for effective functioning of modern enterprises. The need of domestic enterprises to improve the management of their financial resources is analyzed. It was determined that there are a number of ways of managing the financial resources of economic entities, which make it possible to increase the efficiency of the use of funds. The global practice of modern cash flow management, which is based on such theoretical models as V. Baumol's model, the Miller-Orr model, B. Stone's model, and the method of simulation modeling or statistical tests, is studied.

It is noted that the successful implementation of cash flow optimization directions at the business level requires appropriate measures to be taken on a national scale as well. Measures are proposed that will contribute to the optimization of cash flows and the activation of entrepreneurship. Special attention is paid to such a way of managing financial resources as planning. It is noted that the world experience of developed countries proves that planning can be replaced by forecasting only in the conditions of a country in which the economy functions successfully and the general economic condition is stable.

It is proven that the management of financial resources of French, German and English companies is carried out taking into account certain factors influencing the formation and management of the structure of financial resources of business entities. These factors include the level of financial risk, financial stability, tax burden, and financial management features.

It is proven that the management of financial resources of French, German and English companies is carried out taking into account certain factors influencing the formation and management of the structure of financial resources of business entities. These factors include the level of financial risk, financial stability, tax burden, and financial management features.

Key words: financial resources, management, sources of resources, directions of resource use, resource structure, profit, profitability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Для успішного інтегрування українського бізнесу до світової економіки варто знати та розуміти особливості формування та використання фінансових ресурсів іноземними компаніями. Як свідчить зарубіжний досвід, фінансові ресурси – це найцінніші активи діяльності суб'єктів господарювання, отже, контроль, аналіз та обґрунтоване ефективне управління ним покликані забезпечити нормальний розвиток організації у цілому. Важливим елементом організації фінансово-господарської діяльності підприємства є управління фінансовими ресурсами, а також є необхідною функціональною стратегією, успіх якої виступає

запорукою високих результатів підприємницької діяльності, конкурентоздатності та динамічного розвитку підприємства.

Сучасний стан економіки України та активна конкуренція на внутрішньому вітчизняному ринку постають основними проблемами підвищення ефективності діяльності підприємства та забезпечення фінансової рівноваги в довгостроковій перспективі. А тому розвиток економіки країни, пов'язаний з інтеграцією в європейське та світове співтовариство, створює необхідні умови для вивчення і застосування світового досвіду формування й використання грошових коштів підприємств і в Україні. На сьогоднішньому етапі залучення зарубіжного досвіду управління підприємством та формування його фінансових ресурсів є необхідною умовою успішного розвитку, як українських підприємств, так і зовнішньоекономічної діяльності країни у цілому.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Можливості застосування зарубіжного досвіду у процесі управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств - питання, якими займалися ряд учених. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики організації управління фінансовими ресурсами підприємств зробили такі вчені, як: А. М. Александров, М. Д. Білик, І. О. Бланк, О. Д. Василик, А. Г. Загородній, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, В. М. Федосов та інші. Однак, незважаючи на системні наукові розробки, проблема фінансування діяльності підприємств з врахуванням зарубіжного досвіду та здобутків світових науковців й надалі залишається актуальною.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної статті є визначення основних напрямків використання зарубіжного досвіду щодо управління фінансовими ресурсами підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У світовій практиці сучасне управління грошовими потоками будується на таких теоретичних моделях, як модель В. Баумоля, модель Міллера – Орра, модель Б. Стоуна і метод імітаційного моделювання або статистичних випробувань. Модель В. Баумоля ґрунтується на використанні у своїй моделі оптимальної партії замовлення. Дана модель передбачає оптимізацію загальної сукупності грошових коштів та їхніх еквівалентів шляхом поділу їх на дві частини – готівкові грошові кошти і високоліквідні цінні папери й опис механізму їх взаємної трансформації. Передбачається, що підприємство спочатку має достатній запас коштів, який і є джерелом для покриття витрат, всі вхідні грошові потоки перетворюються на короткострокові фінансові вкладення – цінні папери, як тільки залишок грошових коштів стає нижче встановленого рівня, підприємство починає продавати цінні папери до досягнення оптимального рівня залишку грошових коштів [8, с. 124].

Оскільки характер витрат більшості підприємств нерівномірний, то без попереднього аналізу структури витрат із позицій їх розподілу в часі і за обсягами й у разі наявності нерівномірності – забезпечення умов для її регулювання шляхом оплати витрат різних видів із різних банківських рахунків, тобто модель Баумоля вимагає уточнення. Але у цілому дана модель проста і достатньо прийнятна для підприємств, грошові доходи яких стабільні і прогнозовані [5].

Сутність моделі Міллера – Орра – полягає у тому, що використовується певний розмір страхового запасу і нерівномірність у надходженні та витрачанні грошових коштів для залишку грошових активів. Якщо мінімальна межа для формування залишку грошових активів приймається на рівні страхового залишку, тоді максимальна межа може затверджуватися на рівні трикратного розміру страхового залишку. Повинні виконуватися такі умови:

1. «Якщо залишок грошових активів досягає максимального значення (верхньої межі свого «коридору»), тоді зайві кошти (по відношенню до середнього залишку) переводяться на резерв, тобто інвестуються в короткострокові фінансові інструменти.

2. За умови, якщо залишок грошових активів досягає мінімального значення (нижньої межі свого «коридору»), тоді здійснюється поповнення грошових коштів за рахунок продажу частини короткострокових фінансових інструментів та відбувається залучення короткострокових банківських кредитів та інших джерел» [7, с. 98].

Якщо значення середнього залишку грошових активів знаходиться на одну третину вище мінімального його значення і на дві третини нижче максимального його значення, а не посередині між цими значеннями, то за такого підходу рівень альтернативних утрат доходів за збереження грошових коштів буде нижчим [6, с. 45].

Успішна реалізація напрямів оптимізації грошових потоків на підприємницькому рівні вимагає проведення відповідних заходів й у загальнодержавному масштабі. З тих, що сприятимуть оптимізації грошових потоків, а отже, активізації підприємництва, можна запропонувати такі заходи:

– удосконалення фіскальної політики, зокрема зниження податкового тиску та максимальне спрощення процедур податкового адміністрування;

- модернізація та структурна перебудова виробничого потенціалу, зниження його енерго- та матеріаломісткості;
- створення необхідних умов для легалізації коштів «тіньових» капіталів;
- підтримка виробництва за рахунок стимулювання споживчого попиту населення, розширення частки платоспроможності внутрішнього ринку [2, с. 80].

Необхідно також відзначити, що використання даних моделей передбачає тільки стабільні умови господарювання, а витрати на їх реалізацію занадто високі. Особливість вітчизняних економічних умов не дає змоги формально поставитися до впровадження системи управління грошовими потоками за західним зразком. Необхідно виводити коригування методологічних основ формування бюджету з урахуванням особливостей підприємств під час використання основних досягнень науки [1, с. 131].

Водночас найвагомішим заходом, який усебічно впливає на управління та використання грошових потоків, є планування. Для ефективного використання фінансових ресурсів слід займатися плануванням. В Україні, як і в інших країнах СНД, планування почали активно замінювати прогнозуванням, тобто встановлювати показники-орієнтири, не обов'язкові для виконання. Поряд із процесом прогнозування застосовується індикативне планування, тобто система не обов'язкових для підприємства в ринкових умовах рекомендацій, а також координованих і взаємозв'язаних засобів непрямого впливу: норм і нормативів, податків і податкових пільг, бюджетних асигнувань і дотацій, кредитів і кредитних пільг, цін, квот, ліцензій, цінних паперів тощо [4, с. 108].

Світовий досвід розвинених країн підтверджує тезу про те, що планування можна замінити прогнозуванням лише в умовах країни, в якій успішно функціонує економіка і загальний економічний стан стабільний. Якщо економіка в кризі, з якої необхідно вийти, то одним із головних шляхів є застосування планування [3, с. 87]. Це підтверджує досвід розвинутих країн Латинської Америки, Південної Кореї, Таїланду, Тайваню та ін.

Робота підприємств країн Англії, Франції та Німеччини показує, що постійний облік і чіткий контроль над діяльністю підприємства повинні бути систематичними протягом року і тоді найбільш ефективно будуть використовуватися грошові потоки. Якщо не налагодити економічні показники діяльності підприємства належним чином, то вони втрачають свою об'єктивну основу та економічне значення і перестають бути важелями управління. Лише належний контроль над річними даними дасть змогу виправити помилки, які мали місце протягом року [8, с. 124].

Здійснюючи дослідження досвіду іноземних підприємств, управління фінансовими ресурсами французьких, німецьких та англійських компаній проводиться з врахуванням наступних факторів впливу на формування та управління структурою фінансових ресурсів суб'єктів господарювання:

- рівень фінансового ризику;
- фінансова стабільність;
- податкове навантаження;
- особливості фінансового менеджменту [1, с. 306].

Зауважимо, що підприємство самостійно, залежно від середовища функціонування, стадії життєвого циклу, конкурентоспроможності на ринку здійснює вибір інструментів управління фінансовими ресурсами. На сьогодні можливо виділити ряд моделей, які використовуються у організації управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання (рис. 1).

Рис. 1. Моделі організації управління фінансовими ресурсами підприємств

Джерело: побудовано автором на підставі [2, с. 79-82].

Суть англосаксонської моделі полягає у неможливості зосередження у руках окремого власника значної частки акцій; обмеженні впливу держави; превалюванні власного капіталу над позиченим та залученим; доступності кредитних ресурсів; активному інвестуванні коштів у цінні папери.

Європейська модель характеризується можливістю зосередження в руках окремого власника значної частки акцій; залученням до управління компанією груп зацікавлених осіб (інвестиційно-фінансові інституції, організовані працівниками і державою, профспілки); втручанням держави.

А для азійської моделі притаманне існування «кейрецу» – своєрідного економічної організації, яка має у собі комерційний банк й об'єднані навколо нього установи: інвестиційні, страхові компанії, виробничі

та торговельні підприємства. Між ними встановлюються міцні економічно-господарські зв'язки і практикується перехресне володіння акціями, що дуже зближує учасників кейрецу між собою. В рамках японської моделі корпоративного управління акціонери орієнтовані переважно на досягнення довгострокових цілей розвитку корпорації. Основною формою їх доходів від володіння акціонерним капіталом виступають дивіденди [5]. Ця модель розвинена найкраще в Японії і її досвід є цінним для України.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, можемо підсумувати, що зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами має ряд переваг у порівнянні з традиційним вітчизняним аналізом ефективності управління підприємством. У вітчизняну практику варто активніше запроваджувати замість статистики аналізу та динаміки фінансових ресурсів оптимізацію чистих грошових потоків та збалансовувати рух коштів, синхронізувати їх формування.

Література

1. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.] Харків: ІНЖЕК, 2007. 237 с.
2. Довбня С. Б. Оптимізація програми фінансування підприємства *Сталий розвиток економіки*. 2013. №18. С. 79–82
3. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.] Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с
4. Купира М.І., Киришко М.В. Формування фінансової стратегії в системі забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Економічний форум*, 2020. 1(3), С.104-110.
5. Неізнана О.В., Григорук А.А., Литвин Л.М. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. URL: dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/26285/1/ertyui.pdf (дата звернення: 02.12.2023).
6. Опачанський Д. Методи визначення приросту фінансових ресурсів підприємства, напрямків та ефективності їх використання. *Економіст*. 2006. №12. С. 44–47
7. Пойда-Носик Н. Н. Фінансові ресурси підприємств. *Фінанси України*. 2003. № 1. С. 96–103.
8. Теорія фінансів. Підручник. За ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. Київ, Центр учбової літератури, 2010. 576 с

References

1. Goncharov A.B. (2007) Financial Management: [training. Assoc.] Kharkiv: INZHEK, 237 p. [in Ukrainian]
2. Dovbnya S. B. (2013) Optimization of the enterprise financing program Sustainable development of the economy. 18. P. 79–82 [in Ukrainian]
3. Kireitsev G. G. (2001) Financial management: [training. Assoc.] Zhytomyr: ZHITI, 440 p. [in Ukrainian]
4. Kupyra, M.I., Kyryshko, M.V. (2020). Formuvannia finansovoi stratehii v systemi zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpryemstva [Formation of financial strategy in the system of providing of competitiveness of enterprises]. *Ekonomicnyi forum – Economic Forum*, 1(3), 104-110 [in Ukrainian]
5. Nieizviestna O., Hryhoruk A., Lytvyn L. Modern instruments for supporting the financial stability of Ukraine in conditions of wartime. *Economy and Society*, 2022, Vol. 39. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/26285/1/ertyui.pdf> [in Ukrainian].
6. Opachans'kyi D. (2006) Metody vyznachennya pryrostu finansovykh resursiv pidpryemstva, napryamkiv ta efektyvnosti yikh vykorystannya. *Ekonomist*. №12. P. 44–47. [in Ukrainian].
7. Poyda-Nosyk N. N. (2003) Finansovi resursy pidpryemstv. *Finansy Ukrayiny*. № 1. P. 96–103. [in Ukrainian].
8. Theory of Finance. V.M. Fedosov, S.I. Yuriy (Eds.). Kyiv, 2010 [in Ukrainian].